

9. Подкопаев О. Особливості теоретичного та семантичного визначення конкурентоспроможності продукції / Олег Подкопаев // Економіка: проблеми теорії та практики – 2008. – В. 237, Т. 5. – С. 1166 – 1174.

10. Василенко В. Н. Конкурентоспособность регионов: истоки, оценки и перспективы : монография / В. Н. Василенко, О. Ю. Агафоненко, В. Е. Будяков ; НАН Украины Ин-т экономико-правовых исследований. – Донецк : Юго-Восток, Лтд, 2008. – 363 с.

УДК 338.24

КАПІТАЛІЗАЦІЯ ЯК МЕХАНІЗМ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІЇ

ГОРЯЧУК В. Ф., ПАНКОВ А. В., КОЗЛОВ П. П.

УДК 338.24

Горячук В. Ф., Панков А. В., Козлов П. П. Капіталізація як механізм підвищення конкурентоспроможності території

Розглянуто основні визначення «капіталізації» в українській та зарубіжній науці. Досліджено класифікацію видів капіталу. Визначено вплив капіталізації на конкурентоспроможність території.

Ключові слова: капітал, капіталізація, конкурентоспроможність території.

Рис.: 2. Бібл.: 9.

Горячук Валерій Федорович – кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, відділ соціально-економічного розвитку приморських регіонів, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України (Французький бульвар, 29, Одеса, 65044, Україна)

Панков Андрій Вікторович – заступник міського голови з питань діяльності виконавчих органів, Краматорська міська рада (пл. Леніна, 2, Краматорськ, Донецька обл., 84313, Україна)

Козлов Петро Петрович – виконавчий директор, Регіональна агломерація «Північний Донбас», радник мера м. Краматорська з питань міжмуниципального співробітництва та інноваційного розвитку, Краматорська міська рада (пл. Леніна, 2, Краматорськ, Донецька обл., 84313, Україна)

УДК 338.24

Горячук В. Ф., Панков А. В., Козлов П. П. Капитализация как механизм повышения конкурентоспособности территории

Рассмотрены основные определения «капитализации» в украинской и зарубежной науке. Исследована классификация видов капитала. Определено влияние капитализации на конкурентоспособность территории.

Ключевые слова: капитал, капитализация, конкурентоспособность территории.

Рис.: 2. Библ.: 9.

Горячук Валерий Федорович – кандидат технических наук, старший научный сотрудник, отдел социально-экономического развития приморских регионов, Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины (Французский бульвар, 29, Одесса, 65044, Украина)

Панков Андрей Викторович – заместитель городского головы по вопросам деятельности исполнительных органов, Краматорский городской совет (пл. Ленина, 2, Краматорск, Донецкая обл., 84313, Украина)

Козлов Петр Петрович – исполнительный директор, Региональная агломерация «Северный Донбасс», советник мэра г. Краматорска, по вопросам межмуниципального сотрудничества и инновационного развития, Краматорский городской совет (пл. Ленина, 2, Краматорск, Донецкая обл., 84313, Украина)

UDC 338.24

Goryachuk V. F., Pankov A. V., Kozlov P. P. Capitalization as a Mechanism for Increasing the Competitiveness of the Territory

The main definitions of capitalization in Ukrainian and foreign science are observed. The classification of capital is discovered. The capitalization influence on the competitiveness of the territories is identified.

Key words: capital, capitalization, territories competitiveness.

Рис.: 2. Bibl.: 9.

Goryachuk Valeriy F. – Candidate of Sciences (Engineering), Senior Research Fellow, Department of Socio-economic Development of Coastal Regions, Institute of Market Problems and Economic-Ecological Research of NAS of Ukraine (Frantsuzskyy bulvar, 29, 65044, Ukraine)

Pankov Andrey V. – Deputy Mayor for the Executive Branch, Kramatorsk City Council (pl. Lenina, 2, Kramatorsk, Donetsk obl., 84313, Ukraine)

Kozlov Petr P. – executive director, Regional Agglomeration «Northern Donbass», Advisor on Issues of Inter-municipal Cooperation and Innovative Development to the Mayor of Kramatorsk, Kramatorsk City Council (pl. Lenina, 2, Kramatorsk, Donetsk obl., 84313, Ukraine)

Адам Сміт був одним з перших, хто визначив капіталізацію економіки як фактор її конкурентоспроможності. У своїй праці «Дослідження про природу та причини багатства народів» він, визначивши основні продуктивні фактори – земля, капітал і праця, вказував, що вони є головними перевагами держави і визначають її конкурентоспроможність [1]. Тобто в сучасній трактовці конкурентоспроможність держави визначають фізичний, людський та природний капітал.

Р. Нельсон у рамках макроекономічного підходу до визначення конкурентоспроможності фокусує увагу на капіталі та його продуктивності [2, с. 151]. А. Харт виділяє шість основних підходів, за допомогою яких багато

авторів намагаються пояснити ті або інші зміни у світовій економіці: макроекономічний, державний, некорпоративний, коаліційний, культуралістичний і соціально-державний. У рамках макроекономічного підходу основна увага приділяється, насамперед, таким факторам як обсяг виробництва, сукупний попит, норми заощаджень та інвестування та ін. [2, с. 152]. У рамках соціально-державного підходу основний акцент робиться на стосунки між суспільством та державою, які впливають на здатність країни створювати і поширювати нові технології. Цей підхід може розглядатися як частина інституціонального підходу, який акцентує увагу на соціальному капіталі та соціально-політичних інститутах. Однак при

цьому автори зазначають, що оцінка впливу соціального капіталу на конкурентоспроможність країни (регіону) є досить складним завданням, оскільки цей вплив у значній мірі носить непрямий характер [2, с. 154].

Г. Дозі звертає увагу на неторгові або необмінні взаємозалежності між економічними суб'єктами однієї території, які склалися між ними і не можуть, подібно товарам і послугам, бути предметом обміну з іншими територіями. Це властивості тільки цієї території: неформальні правила, звички, звичаї, які координують економічні одиниці в умовах невизначеності. Неторгові взаємозалежності лежать в основі динаміки агломераційних економік, які розширюють можливості для розвитку технологій у порівнянні зі зменшенням витрат за рахунок використання нових технологій. По суті, формується локальний соціальний капітал, який підвищує продуктивність регіону та фірм, які розташовані на його території [3].

Вчені Інституту регіональних досліджень НАН України при формуванні парадигми «конкурентоспроможного регіоналізму» значну увагу приділяють ролі мобільності факторів виробництва (капіталу, робочої сили, ресурсам, інформації), які є важливою чинником конкурентоспроможності регіонів [4, с. 145].

Російські дослідники Ю. В. Савельєв, О. В. Толстогузов та А. В. Титовський відмічають, що «Розширене відтворення капіталу і конкурентоспроможність території найтіснішим чином взаємопов'язані. Базовою умовою економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності територіального суб'єкта є умова розширеного відтворення капіталу. На практиці це означає вбудовування в зовнішні системи (логістику) руху капіталу таких умов, при яких на території було б вигідно розміщувати певні види економічного капіталу (активи). На цьому заснована конкурентоспроможність території – через її здатність залучати капітал» [5, с. 55]. Вони також звертають увагу на те, що конкурентоспроможність території залежить від органічного використання різних форм капіталу. При перевазі пріоритету прискореного відтворення виробничого або торговельного капіталу території, вона стає структурною частиною глобального ринку, концентруючи окремі фази економічної діяльності (виробництво, розподіл продукції, обмін). При відтворенні власних нематеріальних цінностей і формуванні унікальних власних брендів, територія стає основою для генерації власних ланцюжків створення вартості. Використання існуючих відмінностей (особливостей) території дозволяє розвивати ті властивості локальних просторів та ареалів, які дозволяють найбільшою мірою нагромадити і максимально ефективно використовувати різні види капіталу (активів території) [5, с. 58].

В. М. Геєць зазначає «...капітал найважливіша характеристика ресурсу зростання у довгостроковому періоді, тому що від його стану і особливо нагромадження в майбутньому залежить те, що визначає перспективи країни. Такі країни, як Україна, які відносяться до так званих транзитивних, у ході ринкових перетворень спиралися і продовжують багато в чому спиратися на природний та фізичний капітали минулого і в ході ринкової

трансформації не могли відразу ж принципово змінити в позитивну сторону характер нагромадження нематеріального капіталу у зв'язку з безперервними кризами, які мають місце. У той же час, для економічного розвитку майбутнього, що стосується, насамперед, змін характеру економічного життя та поведінки людей, а також і системи управління, реалізованої тими ж людьми, важливо опертися вже зараз, у першу чергу, на нематеріальний капітал, тому важливо оцінити той потенціал, який у ньому закладений, і змінити його характер, тому що в протилежному випадку успіху в конкурентному відношенні не буде» [6].

П. Кресл виділяє дві групи факторів конкурентоспроможності території [7]:

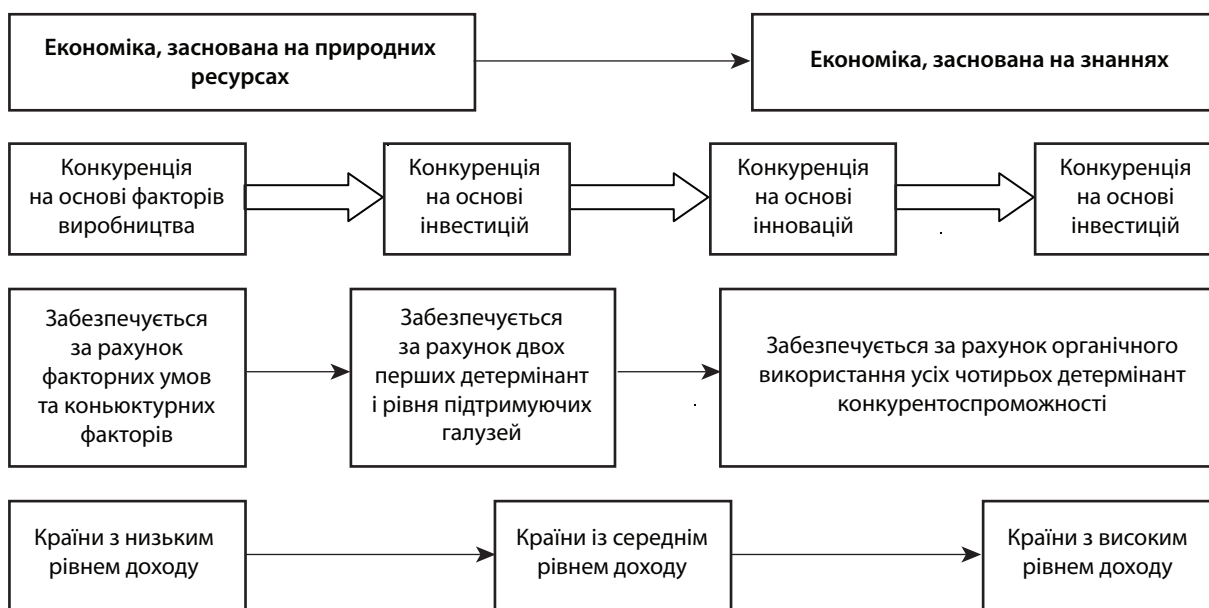
- ✦ економічні детермінанти: місце розташування, фактори виробництва, інфраструктура, економічна структура, визначні пам'ятки й місця відпочинку;
- ✦ стратегічні детермінанти: ефективність органів управління, стратегія розвитку, суспільно-приватне партнерство та інституціональна гнучкість (організуюча здатність органів влади та їхня спроможність адаптуватися до мінливого зовнішнього середовища).

Якщо перша група факторів відповідає фізичному, людському, природному, фінансовому капіталу та нематеріальним активам, то друга група факторів – соціальному капіталу.

А. С. Шеховцева визначає конкурентоспроможність регіону як продуктивність (продуктивність) використання регіональних ресурсів, у першу чергу, робочої сили та капіталу, у порівнянні з іншими регіонами, що результується у величині валового регіонального продукту на душу населення, а також у його динаміку [8].

М. Портер у рамках своєї теорії конкурентоспроможності нації виділяє 4 групи факторів, які є детермінантами конкурентоспроможності: фактори виробництва, інвестиції, інновації та національне багатство (рис. 1). У практиці оцінки конкурентоспроможності територій такий підхід широко використовується. Російське національне рейтингове агентство (НРА) «Експерт-РА» в якості детермінант конкурентоспроможності країни (регіону) визначає такі види потенціалу [7]:

- ✦ *ресурсно-сировинний* (включає оцінку середньозваженої забезпеченості балансовими запасами природних ресурсів);
- ✦ *трудова* (включає оцінку забезпеченості трудовими ресурсами та їхній освітній рівень);
- ✦ *виробничий* (включає оцінку сукупного результату господарської діяльності населення в регіоні);
- ✦ *інноваційний* (включає оцінку рівня розвитку науки та впровадження досягнень НТП у регіоні);
- ✦ *інституціональний* (включає оцінку розвиненості провідних інститутів ринкової економіки);
- ✦ *інфраструктурний* (включає оцінку економіко-географічного положення регіону, його інфраструктуру забезпеченість);
- ✦ *фінансовий* (включає оцінку обсягу податкової бази та прибутковості підприємств регіону).

Рис. 1. Стадії розвитку нації згідно з М. Портером і використанням детермінант конкурентоспроможності

Морозова Г. А. вважає, що за аналогією з методикою Світового банку благополуччя регіону може бути оцінене чотирма основними показниками розрахованими на душу населення: ВРП, виробничі ресурси (основні фонди і т. ін.), природні ресурси, людські ресурси (рівень освіти). Вона звертає увагу на велике зношення основних фондів (фізичне і моральне) та необхідність забезпечення в національній економіці відтворювального процесу на сучасній технологічній та інноваційній основі, що вимагає інвестицій. Тому, на її думку, варто додати показник прямих інвестицій в економіку регіону, у тому числі і у наукомістке виробництво [7].

Виходячи з вищевикладеного, можна зробити висновок, що теза про залежність конкурентоспроможності країни та її регіонів від капіталізації економіки, а саме, від рівня накопичення капіталу (фізичного, людського, природного, соціального та ін.) та ефективності його використання, набула широкого визнання. Визнання провідної ролі капіталу у формуванні головного показника конкурентоспроможності країни – валового внутрішнього (регіонального) продукту – знайшло підтвердження в емпіричних спостереженнях і теоретичних дослідженнях [9, с. 36 – 41].

На підставі вищевикладеного пропонується концептуальна модель взаємозв'язку конкурентоспроможності країни (регіону) та капіталу в широкому розумінні (рис. 2). У цій моделі мета визначається як якість життя населення. Поряд з валовим внутрішнім (регіональним) продуктом як додаткові показники конкурентоспроможності розглядаються рівень освіти, економічна активність, продуктивність праці, зайнятість, стан здоров'я. Фактори конкурентоспроможності поділені на прямі (фізичний капітал, людський капітал, природний капітал (як ресурс), соціальний капітал (як ресурс) та нематеріальні активи) та непрямі (соціальний капітал (як інституційне середовище) та природний капітал (як навколишнє природне середовище)).

Особливе місце серед перерахованих факторів займає соціальний капітал, який є не тільки фактором конкурентоспроможності, але й каталізатором ефективності використання інших видів капіталу.

У моделі враховано наявність зворотного зв'язку між метою, показниками та факторами конкурентоспроможності. Наприклад, високий рівень життя в регіоні притягує кваліфіковану робочу силу, породжує подальший розвиток творчого та підприємницького середовища, забезпечує нарощування соціального капіталу та покращення стану навколишнього середовища.

ВИСНОВКИ

1. Теза про залежність конкурентоспроможності території від капіталізації економіки, а саме, від рівня накопичення капіталу (фізичного, людського, природного, соціального та ін.) та ефективності його використання, набула широке визнання.

2. Особливе місце серед факторів конкурентоспроможності займає соціальний капітал, який є не тільки фактором конкурентоспроможності, але й каталізатором ефективності використання інших факторів.

3. Емпіричні дослідження показали, що економічне зростання та конкурентоспроможність території пояснюється не тільки нагромадженням факторів, але й тим, що називається «залишок Солоу», точніше, тим, що за ним ховається: технічний прогрес, соціальний капітал та інші детермінанти. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Смит А.** Исследование о природе и причинах богатства народов. Книга II. О природе капитала, его накоплении и применении. – М. : ЭКСМО, 2007. – Режим доступа : http://www.cato.ru/library/smith/wealth_of_nations_2

2. **Кизим Н. А.** Концентрация экономики и конкурентоспособность стран мира / Н. А. Кизим, В. М. Горбатов. – Харьков : Издательский дом «ИНЖЭК», Харьков, 2005. – 216 с.

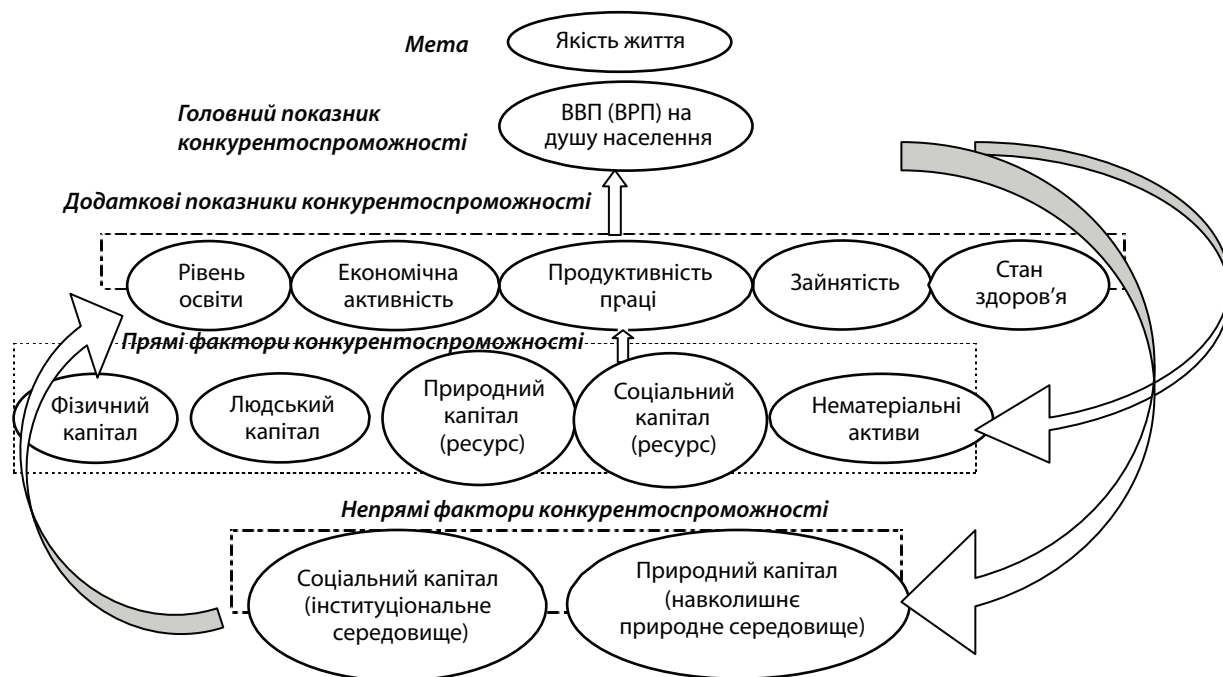

Рис. 2. Концептуальна модель взаємозв'язку конкурентоспроможності країни (регіону) та капіталу

3. **Логінова В. А.** Исследование взаимосвязи конкурентоспособности производственных и территориальных экономических систем / В. А. Логінова // Вестник ТОГУ. – 2009. – № 2. – С. 117 – 126.

4. **Герасимчук З. В.** Конкурентоспроможність регіону: теорія, методологія, практика / З. В. Герасимчук, Л. Л. Ковальська. – Луцьк : Надстир'я, 2008. – 248 с.

5. Особенности воспроизводства регионального капитала: сущность, подходы к оценке, методы управления / Институт экономики КарНЦ РАН / Под общей ред. Ю. В. Савельева. – Петрозаводск : Изд-во Карельского научного центра РАН, 2008. – 136 с.

6. **Гец В. М.** О межличностном и институциональном доверии как составляющих социального капитала и экономического развития страны / В. М. Гец // Экономическое возрождение России. – 2010. – № 4. – С. 7 – 21.

7. **Морозова Г. А.** Конкурентоспособность региона Электронное научное издание «Вестник ВВАГС». – 2009. – № 3. – С. 524 – 528.

8. **Шеховцева Л. С.** Конкурентоспособность региона: факторы и метод создания / Л. С. Шеховцева // Маркетинг в России и за рубежом. – 2001. – № 4. – С. 11 – 16.

9. **Шараев Ю. В.** Теория экономического роста / Ю. В. Шараев. – М. : Издательский дом ГУ ВШЭ, 2006. – 254 с.